

**Kurzus kódja(i):** BMA-FLMD16-212.31  
BMA-FLMD16-312.31

**Kurzus címe:** A film noir műfaji keresztkapcsolatai

**Tanár neve:** Pápai Zsolt

**Kurzus időpontja, helye:** szerda 12:30-14:00 -137

**Kurzus típusa:** szeminárium

**Kurzus leírása:** A kurzus célja az amerikai film noir megszületésében kulcsszerepet játszó hollywoodi műfajok vizsgálata, olyan módon, hogy klasszikus és kanonizálódott noirokat elemzünk, elsősorban ezen vendégműfajok inspirációját, hatását keresve bennük. A kurzus során a film noir megszületésében szerepet játszó, tipikusan hollywoodi (krimi, thriller, melodráma) és antihollywoodiánus (gengszterfilm, tragikus románc) zsánereket is megvizsgáljuk, utóbbiaknál azonban hosszabban időzünk, mint előbbieknél. Minden témához egy film tartozik, de nem csak ezek kötelezőek. Néhány, a filmszak különböző kurzusain rendszeresen tárgyalt alapfilm ismeretét is elvárom. Ezek a következők: Welles: Citizen Kane, Wilder: Double Indemnity, Wilder: Sunset Boulevard. Akik esetleg nem látták ezeket, kérem, pótolják már az első órára. A kurzus teljesítésének feltétele a kötelező filmek és az órai anyag ismerete.

Témák

1. A film noir értelmezési lehetőségei: a műfaji elemzés érvei. A műfaj atyjai és keresztapái. A film noir és a bűnügyi műfajok. A film noir előzményei a hagyományos teoretikusi megközelítések szerint
2. A film noir értelmezési lehetőségei: a formaelemzés érvei. A noirforma megszületésének művészi és gazdasági okai. A noirforma amerikai és európai inspirációi
3. A film noir értelmezési lehetőségei: „tónus”, „hangulat”, „szenzibilitás”. A noirszenzibilitás hatóköre a 45 utáni hollywoodi műfajokban és Hollywoodon kívül
4. Antihollywoodiánus/atipikus hollywoodi műfajok a film noir előtt: gengszterfilmi hatáskapcsolatok 1.
5. Antihollywoodiánus/atipikus hollywoodi műfajok a film noir előtt: gengszterfilmi hatáskapcsolatok 2.
6. Antihollywoodiánus/atipikus hollywoodi műfajok a film noir előtt: tragikus románci hatáskapcsolatok 1. A noírférfi passzivitásának mítosza
7. Antihollywoodiánus/atipikus hollywoodi műfajok a film noir előtt: tragikus románci hatáskapcsolatok 2.
8. Reprezentáns hollywoodi műfajok és film noir: melodramai hatáskapcsolatok
9. Reprezentáns hollywoodi műfajok és film noir: a thriller és a noir határterületei
10. Reprezentáns hollywoodi műfajok és film noir: horrorfilmi hatáskapcsolatok
11. Reprezentáns hollywoodi műfajok és film noir: a krimi és a noir határterületei
12. Konklúzió: a film noir szubverzivitása és az óhollywoodi műfajok

---

**Kurzus teljesítésének követelményei:** Zh. a félév végén. A filmek pontos ismeretét kiváltképpen elvárom.

---

**Kötelező / ajánlott filmek:** *1. A film noir értelmezési lehetőségei: a műfaji elemzés érvei. A műfaj atyái és keresztapái. A film noir és a bűnügyi műfajok. A film noir előzményei a hagyományos teoretikusi megközelítések szerint*

Kötelező film: Welles: Touch of Evil

Ajánlott film: Siodmak: Criss Cross, Ulmer: Detour, Lang: The Big Heat, Ray: In a Lonely Place, Dmytryk: Murder, My Sweet, Godfrey: Please Murder Me!, Maté: D.O.A., Curtiz: Mildred Pierce, Aldrich: Kiss Me Deadly, Florey: The Face Behind the Mask

*2. A film noir értelmezési lehetőségei: a formaelemzés érvei. A noirforma megszületésének művészi és gazdasági okai. A noirforma amerikai és európai inspirációi*

Kötelező film: Ingster: Stranger on the Third Floor

Ajánlott film: Humberstone: I Wake Up Screaming, Wilder: The Lost Week-End, De Mille: The Cheat, Sternberg: Underworld, Niblo: The Big Gamble, Archainbaud: The Penguin Pool Murder, Heisler: Amongst the Living, Hively: Street of Chance, Welles: The Lady from Shanghai, Welles: The Stranger, Montgomery: Lady in the Lake, Dassin: The Naked City, Lewis: The Big Combo

*3. A film noir értelmezési lehetőségei: „tónus”, „hangulat”, „szenzibilitás”. A noirszenzibilitás hatóköre a 45 utáni hollywoodi műfajokban és Hollywoodon kívül*

Kötelező film: Renoir: The Woman on the Beach

Ajánlott film: Stroheim: The Wedding March, Stroheim: Greed, Chaplin: The Circus, LeRoy: I Am Fugitive from a Chain Gang, Litvak: Sorry, Wrong Number

*4. Antihollywoodiánus/atipikus hollywoodi műfajok a film noir előtt: gengszterfilmi hatáskapcsolatok 1.*

Kötelező film: Walsh: High Sierra

Ajánlott film: LeRoy: Little Caesar, Wellman: The Public Enemy, Brabin: The Beast of the City, Hawks: Scarface, Tuttle: This Gun for Hire, Lang: You Only Live Once

*5. Antihollywoodiánus/atipikus hollywoodi műfajok a film noir előtt: gengszterfilmi hatáskapcsolatok 2.*

Kötelező film: Wiles: The Gangster

Ajánlott film: Nosseck: Dillinger, Siodmak: The Killers, Rossen: Body and Soul, Walsh: The Big Heat, Florey: The Crooked Way, Dassin: Brute Force, Kubrick: The Killing, Huston: Asphalt Jungle, Fuller: Pick Up on South Street, Fuller: Underworld USA

*6. Antihollywoodiánus/atipikus hollywoodi műfajok a film noir előtt: tragikus románci hatáskapcsolatok 1. A noírférfi passzivitásának mítosza*

Kötelező film: Preminger: Angel Face

Ajánlott film: Powell: A Fool there Was, Walsh: The Loves of Carmen,

---

Griffith: Broken Blossoms or the Yellow and the Girl, De Mille: Carmen, Browning: Freaks, Garnett: The Postman Always Rings Twice, Lang: Woman on the Window, Lang: Scarlet Street

*7. Antihollywoodiánus/atipikus hollywoodi műfajok a film noir előtt: tragikus románci hatáskapcsolatok 2.*

Kötelező film: Wyler: The Letter

Ajánlott film: Stroheim: The Wedding March, Sherman: She Done Him Wrong, Whale: Waterloo Bridge (1931), LeRoy: Waterloo Bridge (1940), Garnett: One Way Passage, Cukor: Camille

*8. Reprezentáns hollywoodi műfajok és film noir: melodrámai hatáskapcsolatok*

Kötelező film: Tourneur: Out of the Past

Ajánlott film: Preminger: Where the Sidewalk Ends, Green: Baby Face, De Mille: The Whispering Chorus, Mankiewicz: House of Strangers, Ray: On Dangerous Ground

*9. Reprezentáns hollywoodi műfajok és film noir: a thriller és a noir határterületei*

Kötelező film: Hitchcock: Vertigo

Ajánlott film: Daves: Dark Passage, De Toth: Crimewave, Stahl: Leave Her to Heaven, Marshall: The Blue Dahlia, Bernhard: High Wall, Hively: Street of Chance, Hitchcock: Spellbound, Mankiewicz: Somewhere in the Night, Shane: Fear in the Night, Fleischer: The Clay Pigeon, Florey: The Crooked Way, Hitchcock: Marnie, Frankenheimer: The Manchurian Candidate

*10. Reprezentáns hollywoodi műfajok és film noir: horrorfilmi hatáskapcsolatok*

Kötelező film: Tourneur: Cat People

Ajánlott film: Whale: Invisible Man, Whale: Bride of Frankenstein, Waggner: The Wolf Man, Schoedsack-Cooper: King King (1933), Mamoulia: Dr. Jekyll and Mr. Hyde (1931), Fleming: Dr. Jekyll and Mr. Hyde (1941)

*11. Reprezentáns hollywoodi műfajok és film noir: a krimi és a noir határterületei*

Kötelező film: Preminger: Laura

Ajánlott film: Hawks: The Big Sleep, Del Ruth: The Maltese Falcon (1931)

*12. Konklúzió: a film noir szubverzivitása és az óhollywoodi műfajok*

Kötelező film: Huston: The Maltese Falcon (1941)

---

**Kötelező / ajánlott irodalom: Kötelező irodalom:**

PÁPAI Zsolt: A film noir műfaji családfája 1–2–3. (Az egyes részek címei: Az abszurd hős születése; Temetési csokrok; Nincs holnap) *Filmvilág* (2016) nos. 09–10–11.

**Ajánlott irodalom magyar nyelven:**

AUERBACH, Jonathan: A látható sötétség. <http://uj.apertura.hu/2013/nyar/auerbach-a-lathato-sotetseg/>

BORDE, Raymond – CHAUMETON, Étienne: A film noir meghatározása. In: BALOGH Gyöngyi (ed.): *Kommunikációelméleti szöveggyűjtemény III.* Budapest: Tankönyvkiadó, 1979. pp. 200–205.

CAMUS, Albert: *Közöny* (bármelyik kiadás megfelelő)

CAMUS, Albert: *Sziszüphosz mítosza*. In: Camus: *Sziszüphosz mítosza. Válogatott esszék, tanulmányok*. Budapest: Magvető, 1990. pp. 191–317.

ELSAESSER, Thomas: A film noir német eredete? A filmtörténet és az ő imagináriusa. <http://uj.apertura.hu/2013/nyar/elsaesser-a-film-noir-nemet-eredete-a-filmtortenet-es-az-o-imaginariusu/>

ESQUENAZI, Jean-Pierre: A modernitás kritikája és a film noir. <http://uj.apertura.hu/2013/nyar/esquenazi-a-modernitas-kritikaja-es-a-film-noir/>

KIRÁLY Jenő: Frankenstein és Faust. *Filmvilág* (1995) nos. 02–03. pp. 20–25. és 18–23.

KIRÁLY Jenő: *Frivol múzsa*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1993. pp. 636–637.

KIRÁLY Jenő: Thriller-szeminárium: Hitchcock: *Vertigo*. In: Uő.: *A film szimbolikája I/1. A filmkultúra filozófiája és a filmalkotás szemiotikai esztétikája*. Kaposvár – Budapest: Kaposvári Egyetem Művészeti Kar Mozgóképkultúra Tanszék – Magyar Televízió Zrt., 2010. pp. 384–404.

KOVÁCS András Bálint: *A modern film irányzatai. Az európai művészfilm, 1950–1980*. Budapest: Palatinus, 2005. pp. 264–274.

NAREMORE, James: A magas modernizmus és a véres melodráma: Graham Greene esete. <http://uj.apertura.hu/2013/nyar/naremore-a-magas-modernizmus-es-a-veres-melodrama-graham-greene-esete/>

PÁPAI Zsolt: Törpe cézárok. Elfeledett klasszikus gengszterfilmek. *Filmvilág* (2012) no. 10. pp. 16–20.

SARTRE, Jean Paul: *Az undor* (bármelyik kiadás megfelelő)

SCHRADER, Paul: Notes on Film Noir. In: SILVER, Alain – URSINI, James (eds.): *Film Noir Reader*. New Jersey: Limelight Editions, 1996. pp. 53–63. Magyarul részletek: SCHRADER, Paul: Piszkos világszínpad. Jegyzetek a film noirról. *Filmvilág* (2001) no. 4. pp. 40–43.

THOMPSON, Kristin – BORDWELL, David: *A film története*. Budapest: Palatinus, 2007. pp. 93–95. és 258–259.

WARSHOW, Robert: A gengszter mint tragikus hős. In: BALOGH Gyöngyi (ed.): *Kommunikációelméleti szöveggyűjtemény III.* Budapest: Tankönyvkiadó, 1979. pp. 175–180.

### **Ajánlott irodalom angol nyelven:**

BORDWELL, David – STAIGER, Janet – THOMPSON, Kristin: *The Classical Hollywood Cinema. Film Style and Mode of Production to 1960*. London and New York: Routledge, 2004 (first published in 1985). pp. 74–77.

DOHERTY, Thomas: *Pre-Code Hollywood. Sex, Immorality, and Insurrection in American Cinema, 1930–1934*. New York: Columbia University Press, 1999. pp. 125–131.

DURGNAT, Raymond: Paint It Black: The Family Tree of the Film Noir. In: SILVER, Alain – URSINI, James (eds.): *Film Noir Reader*. New Jersey: Limelight Editions, 1996. pp. 37–51.

HIRSCH, Foster: *The Dark Side of the Screen: Film Noir*. Cambridge – Philadelphia: Da Capo Press, 1983.

MCDONNELL, Brian: Film Noir Style. In: MAYER, Geoff – MCDONNELL, Brian: *Film Noir Encyclopedia*. Westport, Connecticut – London: Greenwood Press, 2007. pp. 70–81.

---

MUNBY, Jonathan: *Public Enemies, Public Heroes. Screening the Gangster from Little Caesar to Touch of Evil*. Chicago–London: The University of Chicago Press, 1999. pp. 221–226.

PORFIRIO, Robert G.: No Way Out: Existential Motifs in the Film Noir. In: SILVER, Alain – URSINI, James (eds.): *Film Noir Reader*. New Jersey: Limelight Editions, 1996. pp. 77–93.

SCHATZ, Thomas: *Hollywood Genres. Formulas, Filmmaking and the Studio System*. New York: Random House, 1981. pp. 111–123.

SCHRADER, Paul: Notes on Film Noir. In: SILVER, Alain – URSINI, James (eds.): *Film Noir Reader*. New Jersey: Limelight Editions, 1996. pp. 53–63.

SILVER, Alain: The Gangster and Film Noir: Themes and Style. In: SILVER, Alain – URSINI, James (eds.): *Gangster Film Reader*. New Jersey: Limelight Editions, 2007. pp. 291–322.

TELOTTE, J. P.: *Voices in the Dark: The Narrative Patterns of Film Noir*. Urbana and Chicago: University of Illinois, 1989. pp. 40–56.

VERNET, Marc: Film Noir on the Edge of Doom. COPJEC, Joan: *Shades of Noir. A Reader*. London – New York: Verso. pp. 1–31.

<http://www.noiroftheweek.com/>

---